

POTENTIAL ECCTECTBENHO-NAUЧHOЙ EDUCATING IN ORGANIZATION OF AESTHETIC EDUCATION IN THE CONDITIONS OF MODERN TECHNICAL INSTITUTION OF HIGHER LEARNING

A. I. Dzunza, V. O. Tsapova, K. Y. Chudina

The paper actualized educational potential of natural science learning in a technical college, proved by the necessity of aesthetic education of future engineers.

Keywords: natural science learning, aesthetic education, technical college

Дзундза А. І. – доктор педагогічних наук, професор кафедри теорії ймовірностей і математичної статистики Донецького національного університету (м. Донецьк).

Цапов В. О. – кандидат фізико-математичних наук, доцент кафедри вищої математики і методики викладання математики Донецького національного університету(м. Донецьк).

Чудіна К. Ю. – аспірант кафедри теорії ймовірностей і математичної статистики Донецького національного університету(м. Донецьк).

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В. М. Алфімов

УДК: 377.112.4

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИНЕНOSTI КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

З. І. Єрмакова

У статті розглянуто організацію та результати діагностично-емпіричного етапу педагогічного експерименту, що спрямований на вимірювання реального стану комунікативної компетентності викладачів профтехшколи. Обґрунтовано взаємозв'язок діагностичного інструментарію на кожному етапі розвитку комунікативної компетентності викладача із завданнями їх професійної діяльності.

Ключові слова: комунікативна компетентність, експериментально-дослідна робота, діагностично-емпіричний етап, пілотажний зріз, констатувальний зріз.

Зважаючи на реалії сьогодення, професійно-технічна освіта орієнтована на розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця і передбачає наявність потреби педагога професійно-технічного навчального закладу (далі ПТНЗ) до самовдосконалення, саморозвитку, підвищення професійної та загальної культури. Цій проблемі присвячені дослідження багатьох вчених (С. Батишев [2], Л. Бірюк [4], Л. Вяткин [6], А. Деркач [8], В. Жигір [10], І. Зязюн [11], Г. Локарева [13], Н. Ничкало [14], А. Нікуліна [3], В. Олійник [15] та ін.).

Водночас для викладачів ПТНЗ актуальними стають знання з комунікативних технологій, що сприяють пізнанню та використанню закономірностей обміну інформацією. На підставі теоретичного аналізу наукових праць та дисертаційних досліджень провідних вчених, було з'ясовано, що розвитку комунікативної компетентності, зокрема учня або студента, приділялась значна увага, натомість, ці питання залишилися практично недослідженими для викладачів професійно-теоретичної підготовки ПТНЗ.

Розв'язання цієї проблеми передбачає орієнтацію процесу курсового підвищення кваліфікації педагогічного працівника ПТНЗ на гуманістичну парадигму й особистісно-орієнтовану освіту, що спрямовується на досягнення викладачем профтехшколи професіоналізму у педагогічній діяльності. Професіоналізм потребує визначення професійно значущих особистісних якостей і здібностей, знань і вмінь педагога, активне та якісне перетворення свого внутрішнього світу, з'ясування закономірностей власного професійного зростання та становлення, що приводить до самореалізації у професії.

У зв'язку із вищезазначеним, метою статті є аналіз вхідного рівня комунікативних знань, умінь та навичок викладачів ПТНЗ.

Одним із заходів удосконалення комунікативних умінь та навичок викладачів професійно-теоретичної підготовки в процесі курсового підвищення кваліфікації є організація експериментальної роботи щодо оцінки рівня розвиненості їхньої комунікативної компетентності.

Відправною точкою нашого дослідження можна вважати праці відомих вітчизняних та зарубіжних вчених, які зробили значний внесок щодо вирішення проблем удосконалення професійної компетентності (Л. Бірюк [4], В. Веденський [5], С. Демченко [7], М. Елькін [9], Л. Шевчук [16] та ін.). Професійна компетентність викладача ПТНЗ включає професійні знання, вміння та навички, досвід роботи у певній виробничій галузі виробництва, соціально-комунікативні й індивідуальні здібності особистості педагога, що забезпечують самостійність у здійсненні професійно-педагогічної діяльності. Крім

того, вона передбачає сформованість уміння розмірковувати й оцінювати педагогічні ситуації, проблеми; креативний характер мислення; усвідомлене розуміння особистої відповідальності за вплив на учня; здатність до управління учнівським колективом. Тому вважаємо, що комунікативна компетентність займає особливе місце в структурі професійної діяльності.

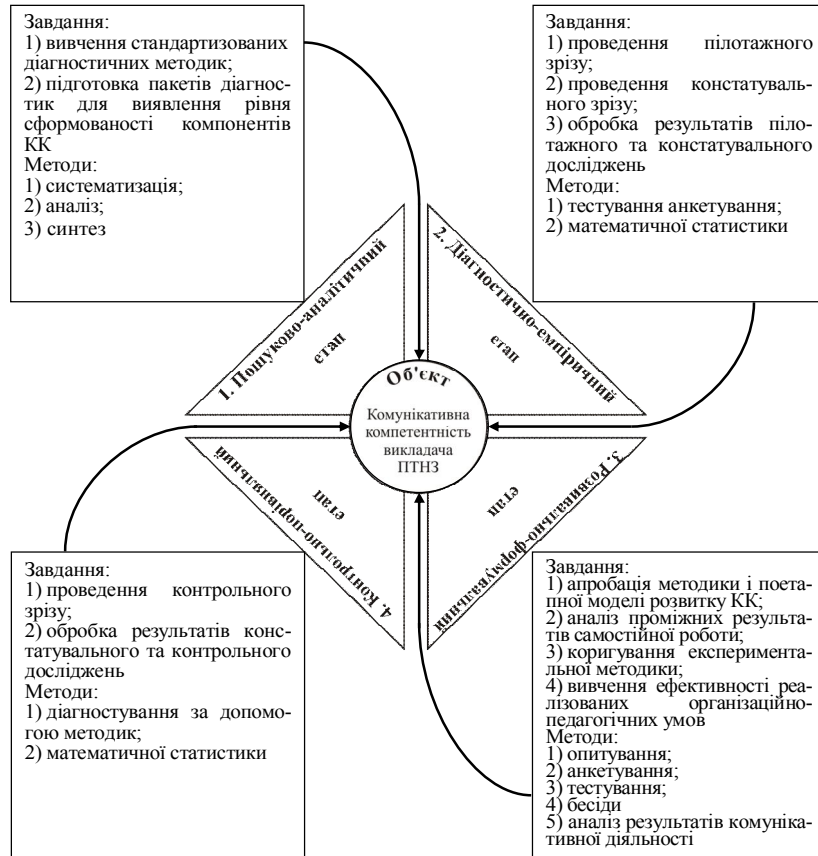

Рис. 1. Схема експериментального дослідження розвитку комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ

Експериментально-дослідна робота проводилася у чотири етапи: пошуково-аналітичний, діагностично-емпіричний, розвивально-формувальний та контрольньо-порівняльний. (рис. 1). На кожному з цих етапів завдяки обраним методам реалізовувалися відповідні завдання.

Розробка діагностичного інструментарію на кожному етапі відображала та була пов'язана із завданнями професійної діяльності. Педагогічне керівництво розвитком комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ передбачало виявлення рівнів її розвиненості компонентів (мотиваційного, теоретико-інформативного, психолого-регулятивного, технолого-управлінського, професійно-педагогічного) до і після впровадження розробленої нами поетапної моделі в практику курсового підвищення кваліфікації, доведення ефективності та доцільності її запровадження.

Розглянемо організацію та результати діагностично-емпіричного етапу педагогічного експерименту, що спрямований на вимірювання реального стану комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ. Здійснення цього етапу можливе завдяки наступним завданням: проведення пілотажного і констатувального зрізів та обробка їх результатів.

Пілотажний зріз передбачав визначення тенденцій розвиненості комунікативної компетентності у викладачів ПТНЗ та їх потенційних можливостей для розвитку. Для цього ми скористалися розробленою анкетною та діагностичною картою. Результати самооцінки слухачами курсового підвищення кваліфікації обсягу власних комунікативних знань такі: володіють запропонованою комунікативною інформацією 45,82% педагогів; мають власний комунікативний досвід 14,17% опитаних; про невідому інформацію запропонованих видів комунікативної діяльності заявили 35,61% викладачів ПТНЗ; потребують допомоги з опанування КК 4,40% респондентів.

Результати пілотажного зрізу довели необхідність застосування інших методик вивчення комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ.

Ознайомлення із методами діагностування довело, що для діагностування показників комунікативної компетентності існує достатня кількість стандартизованих методик, деякі з яких ми використали у дослідженні. Крім того, були розроблені авторські методики відповідно компонентам і показникам розвитку

комунікативної компетентності. Блок діагностик містить методики, які поєднані в п'ять пакетів.

Перший пакет містить діагностики призначені для вивчення особливостей мотиваційного компонента комунікативної компетентності (мотиваційна спрямованість особистості викладача ПТНЗ: мотивація до самовдосконалення і самоосвіти; мотивація творчості і самореалізації у професійній діяльності; оволодіння високим рівнем комунікативної компетентності) викладачів ПТНЗ. До нього входять: методика «Вивчення задоволеності педагогів своєю професією та роботою», тест «Потреба в спілкуванні», методика «Діагностика рівня парціальної готовності до професійно-педагогічного саморозвитку».

Методики, які заміряли розвиток теоретико-інформативного компонента комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ, склали другий пакет. Його зміст мав таке наповнення: авторський тест «Теоретичні основи комунікативної компетентності» на виявлення знань з основ комунікативної компетентності, методика «Педагогічні ситуації», тест «Чи знаєте ви юнацьку психологію?»). Рівень якості теоретико-інформативного компонента оцінює когнітивний критерій (якість системи взаємопов'язаних знань та умінь: спеціальних, педагогічних, психологічних, комунікативних; інтеграція набутих знань й умінь та професійного досвіду).

Для визначення рівня розвиненості психолого-регулятивного складника комунікативної компетентності (наявність емоційного досвіду соціальної поведінки та професійно важливих якостей особистості для свідомої саморегуляції своєї комунікативної поведінки) викладачів ПТНЗ складено третій пакет діагностик, до якого увійшли: тест «Емоційна стійкість», методика «Діагностика рівня емпатії», тест на асертивність.

Діагностики четвертого пакету призначені для визначення рівня розвитку технологічно-управлінського компонента комунікативної компетентності (володіння комплексом управлінських умінь; якість управління розвитком КК; володіння педагогічними технологіями передачі інформації) викладачів ПТНЗ. Пакет містить: діагностику «Ефективність педагогічних комунікацій»; тест на оцінку самоконтролю у спілкуванні; тест «Чи конфліктна Ви особистість?».

Діагностики п'ятого пакету спрямовані для оцінювання показників професійно-педагогічного компонента комунікативної компетентності (функціональні й особистісні характеристики викладача, необхідні для власної комунікативної діяльності; комплекс знань та умінь про професійну усталеність викладача; наявність умінь приймати педагогічно доцільне рішення при розв'язанні нестандартних комунікативних задач, активність у процесі професійної самоосвіти, самовдосконалення) викладачів ПТНЗ. В нього увійшли: методика діагностики рівня педагогічного співробітництва в процесі навчання, тест «Оцінка рівня творчого потенціалу особистості», методика «Вивчення рівня сформованості педагогічної рефлексії».

У процесі проведення констатувального експерименту були виділені й обґрунтовані рівні розвитку комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ: творчий, високий, середній, достатній. Опираючись на результати наукових досліджень [2; 7], проведених на базі Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти (далі ІПО ІПП УМО), можемо стверджувати, що низький рівень (нижче за 0,6) відсутній у зв'язку з тим, що викладачі мають вищу освіту і досвід комунікативної діяльності.

Дослідно-експериментальну роботу проведено в реальних умовах навчально-виховного процесу курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ впродовж в 2009 - 2013 рр. на базі ІПО ІПП УМО (м. Донецьк), Навчально-методичних центрів Полтавської, Сумської, Чернігівської, Львівської областей. Дослідженням були охоплені викладачі професійно-теоретичної підготовки ПТНЗ.

В педагогічному дослідженні брали участь дві групи: контрольна (КГ) та експериментальна (ЕГ), кожна із яких містила дві навчальні групи. Отже, контрольну групу склали: КГ1 - 29, КГ2 – 30 викладачів. Разом – 59 респондентів. Експериментальну групу склали: ЕГ1 - 30 викладачів, а ЕГ2 – 32. Разом – 62 респондента. Це було зроблено для полегшення обчислювання отриманих даних експерименту. Для перевірки достатності такої кількості груп було обчислено обсяг репрезентативної вибірки.

Після визначення складу експериментальної та контрольної груп за допомогою різних методів (бесіди, спостереження, анкетування, узагальнення незалежних характеристик) було здійснено планування на початковій стадії експерименту. Характеристики респондентів свідчать

про приблизну якісну однорідність обох груп, про достатній рівень вищої технічної освіти за фахом, педагогічний досвід, стаж, що позитивно вплинуло на якість вирішення завдань експерименту, об'єктивність і представництво отриманих результатів.

Необхідною умовою педагогічної діагностики є оцінювання її результатів з переведенням їх у рівні. По кожному компоненту комунікативної компетентності було розраховано коефіцієнт його розвиненості. Отримані коефіцієнти розвиненості переводилися у рівні за такою схемою: 0,90–1,00 – творчий, 0,85–0,89 – високий, 0,75–0,83 – середній і 0,60–0,74 – достатній.

В ході констатувального зрізу діагностувалися показники комунікативної компетентності та визначалися коефіцієнти розвиненості компонентів комунікативної компетентності у викладачів КГ. Кількісний аналіз цих результатів свідчить, що в КГ і ЕГ найбільша частка викладачів (79,0%–93,5%) продемонстрували достатній рівень розвиненості компонентів комунікативної компетентності. Це говорить, що викладачі ПТНЗ готові до професійної комунікативної діяльності. Середній рівень був виявлений у невеликій частини викладачів ПТНЗ (4,8%–17,%) викладачів, лише декілька респондентів (1,6%–4,8%) продемонстрували високий рівень, а творчий – не показав жодний респондент.

Т а б л и ц я 1

Основні статистичні характеристики, обчислені на основі результатів констатувального зрізу в КГ та ЕГ

Група	Компонент	\bar{X}	D
КГ	мотиваційний	0,64	0,002
	теоретико-інформативний	0,64	0,001
	психолого-регулятивний	0,65	0,001
	технологічно-управлінський	0,65	0,001
	професійно-педагогічний	0,64	0,001
ЕГ	мотиваційний	0,64	0,001
	теоретико-інформативний	0,64	0,001
	психолого-регулятивний	0,66	0,001
	технологічно-управлінський	0,66	0,001
	професійно-педагогічний	0,65	0,001

З метою отримання описових статистичних характеристик контрольної і експериментальної груп були обчислені: середнє значення (\bar{X}) та дисперсія (D). Як видно з таблиці 1 в цілому викладачі ПТНЗ, що входять до КГ і ЕГ, не розрізняються за рівнем розвитку компонентів КК. Усі середні показники відповідають достатньому рівню розвитку, оскільки менші за 0,7. А значення дисперсій свідчать про однорідність розкиду значень у двох групах.

Отже, на початку експерименту викладачі контрольної та експериментальної груп не розрізняються за розвитком компонентів комунікативної компетентності. Тому в процес курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ, що входили до ЕГ, було впроваджено розроблену нами поетапну модель та експериментальну методику розвитку КК.

Таким чином, результати пілотажного зрізу дали змогу виявити типові помилки у комунікативній діяльності викладача ПТНЗ: невміння вирішувати вправи комунікативного характеру, невміння змоделювати комунікативну ситуацію, невміння конструктивно вийти з конфліктної ситуації тощо.

Констатувальний зріз продемонстрував достатній рівень розвиненості компонентів КК у викладачів ПТНЗ експериментальної і контрольної груп, що свідчить про їх готовність до комунікативної діяльності, але особливу увагу слід приділяти розвитку мотивів, що пов'язані безпосередньо зі змістом обраної професійної діяльності.

У результаті аналізу сучасного стану розвиненості комунікативної компетентності викладачів ПТНЗ встановлено, що в процесі курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ потребує більш належної уваги структурування матеріалу з психолого-педагогічних дисциплін, вивчення яких передбачене програмою. Крім того, кількісний аналіз отриманих результатів констатувального зрізу став підґрунтям для впровадження в навчальний процес курсового підвищення кваліфікації викладачів ПТНЗ інтегративного курсу «Комунікативна компетентність» через традиційні й активні форми та методи навчальних дисциплін психолого-педагогічного циклу.

Література

1. Авдеева І.М. Інноваційні комунікативні технології в роботі куратора академгрупи: навчальний посібник / І.М. Авдеева, І.М. Мельникова — К. : ВД «Професіонал», 2007. — 304 с.
2. Батышев С.Я. Задачи системы профессионального образования в условиях развития рыночной экономики / С.Я. Батышев. — М. : Педагогика, 1993. — 154с.

3. Безперервна післядипломна освіта інженерно-педагогічних працівників України / [Нікуліна А.С., Олійник В.В., Матвеев Г.П. та ін.]; за ред. А.С. Нікуліної, В.В. Олійника. – Донецьк: Донецький ін.-т післядипл. освіти інженерно-педаг. працівників, 2000. – 212 с.
4. Бірюк Л.Я. Розвиток творчого рівня комунікативної компетентності з російської мови майбутнього вчителя початкових класів у процесі професійної підготовки / Л.Я. Бірюк // [Наук. часопис Національного пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова]; Серія 16: Творча особистість учителя: проблема теорії і практики: [зб. наук. праць] / [ред. кол. О.Г. Мороз, Н.В. Гузій (відп. ред) та ін.]. – Вип. 2(12). – К.: НПУ, 2004. – 154 с. – С. 62-65.
5. Введенский В.Н. Компетентность педагога как важное условие успешности его профессиональной деятельности / В.Н. Введенский // Инновации в образовании. – 2003. – №4. – С. 21-31.
6. Вяткин Л. Г. Развитие познавательной самостоятельности и творческой активности педагога : учеб. пособие / Л. Г. Вяткин, А. Б. Ольнева. — Саратов : Научная книга, 2001. — 198 с.
7. Демченко С.О. Розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів спеціальних дисциплін вищих технічних закладів освіти: дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / С.О. Демченко. – Кіровоград : Кіровоградський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Винниченка, 2005. – 178 с.
8. Деркач А. А. Акмеологические основы становления психологической и профессиональной зрелости личности / А. А. Деркач, Л. Э. Орбан.– М., 1995. – 208с.
9. Елькін М.В. Формування професійної компетентності майбутнього вчителя географії засобами проектної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / М.В. Елькін. – Бердянськ, 2004. – 240 с.
10. Жигірь В.І. Професійна педагогіка: навчальний посібник / В.І. Жигірь, О.А. Чернега [за ред. М.В. Вачевського]. – К. : Кондор-Видавництво, 2012. – 336 с.
11. Зязюн І. А. Філософія педагогічної якості в системі неперервної освіти / І.А. Зязюн // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2005. – № 25. – С. 13-18.
12. Концептуальна модель розвитку науково-методичної компетентності педагогічних працівників професійної школи в системі неперервної післядипломної освіти / Ситніков О.П., Сілаєва І.Є., Загорний М.П., Шевчук С.С. - Донецьк : ПО ПП УМО, 2012. – 160 с.
13. Локарева, Г. В. Педагогічне спілкування: наук.-метод. посіб. / Г. В. Локарева, Л. І. Міщик, О. О. Почерніна. – Запоріжжя : ЗДУ, 2000. – 154 с.
14. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія / Н.Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: теорія і практика: [наук.-метод. журнал.] – К. – 2001. – Вип. 1. – С. 10-21. – С. 17-18.
15. Олійник В.В. Наукові основи управління підвищення кваліфікації педагогічних працівників профосвіти / В.В. Олійник. – К. : Міленіум, 2003. – 594 с.

16. Шевчук Л.І. Розвиток професійної компетентності викладачів спеціальних дисциплін закладів профтехосвіти у системі післядипломної освіти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Л.І. Шевчук. – К. : Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, 17. 2001. – 21 с.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ РАЗВИТОСТИ КОМУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-ТЕХНИЧЕСКИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

З. И. Ермакова

В статье рассмотрена организация и результаты диагностико-эмпирического этапа педагогического эксперимента, который направлен на измерение реального состояния коммуникативной компетентности преподавателей профтехшколы. Обоснованно взаимосвязь диагностического инструментария на каждом этапе развития коммуникативной компетентности преподавателя с заданиями их профессиональной деятельности.

***Ключевые слова:** коммуникативная компетентность, экспериментально исследовательская работа, диагностико-эмпирический этап, пилотажный срез, констатирующий срез.*

ERMAKOVA ZOYA IVAN. MODERN STATE OF DEVELOPED OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF TEACHERS OF VOCATIONAL EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS

Z. I. Ermakova

In the article organization and results is considered diagnostically empiric to the stage of pedagogical experiment which is directed on measuring of the real state of communicative competence of teachers of proftekshkoli. Grounded intercommunication of diagnostic tool on every stage of development of communicative competence of teacher with the tasks of them professional activity.

***Keywords:** communicative competence, experimentally experimental work, diagnostically empiric the stage, pilotage cut, konstatival'nyy cut.*

Ермакова Зоя Іванівна - здобувач, старший викладач кафедри педагогіки та психології професійної освіти Інституту післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників Університету менеджменту освіти (м. Донецьк) marta0013@mail.ru

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Г. В. Локарева

